

Fundamentalno-teološki i dogmatski prilozi u časopisu *Diacovensia*

DAVOR VUKOVIĆ*

UDK:
23(05)“1993/2013“

Primljeno:
8. veljače 2014.
Prihvaćeno:
10. ožujka 2014.

1. Uvod

U ovom ćemo radu prikazati priloge iz sustavne teologije u dvadeset godina izlaženja znanstveno-teološkoga časopisa *Diacovensia*. Želimo uočiti koje su teme obrađivane i koje bi mogle biti perspektive ovoga časopisa u budućnosti.

Cilj nam je prikazati priloge iz sustavne teologije. Pritom, prije svega, mislimo na radove iz fundamentalne i dogmatske teologije. Istražujući, međutim, teološke priloge koji su objavljeni tijekom ovih dvadeset godina izlaženja časopisa, uočavamo da nije uvijek lako odrediti je li neki prilog fundamentalno-teološki ili dogmatski. Ne radi se o manjkavosti priloga, nego je riječ o povezanosti između pojedinih disciplina unutar same teologije, pa tako često imamo isprepletene fundamentalno-teološku, dogmatsku, ekumensku, biblijsku i patrističku dimenziju.

2. Prilozi iz sustavne teologije

Prvo donosimo kratak prikaz prisutnosti priloga iz sustavne teologije u *Diacovensiji*. Analizirajući pojedine brojeve časopisatijekom ovih dvadeset godina, uočavamo kako se prilozi iz sustavne teologije pojavljuju u prve dvije godine izlaženja, u 1993. i 1994. godini, da bi uslijedilo razdoblje od 1995. do 1998. godine, u kojem nemamo nijedan prilog iz spomenutoga teološkog područja.

Od 1999. do 2004. godine imamo jedno plodnije razdoblje po pitanju priloga iz sustavne teologije, da bi od 2005. do prvog broja 2007. godine izostali sustavno-teološki prilozi. Razlog su tomu pojedine teme brojeva, često ve-

* Dr. sc. Davor Vuković,
Katolički bogoslovni fakultet
u Đakovu Sveučilišta J. J.
Strossmayera u Osijeku,
P. Preradovića 17, 31400
Đakovo, Hrvatska, dav.
vuk@gmail.com

zane uz *Teološko-pastoralni seminar* ili neku obljetnicu, u kojima je očito izostalo promišljanje iz sustavno-teološke perspektive.

Od drugoga broja 2007. godine slijedi plodno razdoblje u kojem nalazimo sve više priloga iz sustavne teologije te sve veći broj prikaza knjiga i recenzija, i to ponajviše iz područja fundamentalne i dogmatske teologije.

Glede sadržaja sustavno-teoloških priloga, možemo reći da su obrađivane teme uistinu raznolike. One su najčešće određivane temom *Teološko-pastoralnoga seminara*, pojedinoga simpozija ili proslavom neke obljetnice. U tom vidu, podijelili smo teološke priloge u dvije skupine, fundamentalno-teološku i dogmatsko-ekleziološku, s obzirom na sličnost njihova sadržaja i predmeta istraživanja.

3. Fundamentalno-teološki prilozi

Diacovensia počinje izlaziti 1993. godine, u vrijeme velikih promjena u Hrvatskoj, ali i u Europi. Riječ je o suvremenom dobu demokratskih gibanja, sve većeg izazova sekularizacije i globalizacije, pojave religioznoga indiferentizma i agnosticizma, ali i novih religijskih pokreta. U tom smislu susrećemo priloge koji obrađuju odnos kršćanstva i Crkve prema suvremenim gibanjima.

3.1. PRILOZI O RELIGIJI I O RELIGIJSKOM STANJU U SUVREMENOM SVIJETU

U *Diacovensiji* objavljeno je više radova s obzirom na temu religija i religioznosti. Autori su svjesni nove situacije u kojoj se nalazimo, te nastoje analizirati suvremeno religijsko stanje svijeta¹ i nove izazove, osobito prisutne u obličju nove religioznosti i u pojavi novih religioznih pokreta.²

Na tom tragu, susrećemo priloge koji obrađuju problematiku suvremenoga indiferentizma i agnosticizma,³ ali i perspektive kršćanske vjere, bilo kroz prizmu odnosa

¹ Usp. I. DEVČIĆ, Religijsko stanje svijeta na kraju drugog tisućljeća, u: *Diacovensia* 8(2000.)1, str. 7.-39.; usp. Ž. PULJIĆ, Kritika religije i pastoralne upute, u: *Diacovensia* 2(1994.)1, str. 230.-237.

² Usp. L. MARIJANOVIĆ, Novi religiozni pokreti u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji, u: *Diacovensia* 8(2000.)1, str. 101.-147.; usp. M. NIKIĆ, Suvremena duhovnost mladih između tradicije i nove religioznosti, u: *Diacovensia* 16(2008.)1-2, str. 115.-133.

³ Usp. M. PRANJIĆ, Religiozni indiferentizam izazov za katehezu, u: *Diacovensia* 2(1994.)1, str. 189.-205.; usp. D. TERSTRIEP, Indiferentnost. O hladnoći i strastvenosti ravnodušnog, u: *Diacovensia* 17(2009.)2, str. 329.-338.; usp. D. TERSTRIEP, Budi volja tvoja – Isusova indiferencija, u: *Diacovensia* 18(2010.)3, str. 645.-653.; usp. D. TERSTRIEP, Zašto ne? Indiferencija Ignacija Loyolskoga, u: *Diacovensia* 19(2011.)1, str. 135.-144.

vjere i osnovnoga ljudskog iskustva,⁴ bilo kroz teološko promišljanje o vjeri u svjetlu misli i iskustva pojedinih teologa.⁵

3.2. PRILOZI O ODNOSU KRŠĆANSTVA I DEMOKRACIJE/SEKULARIZACIJE/GLOBALIZACIJE

Nakon raspada Jugoslavije, te uspostavom demokratske Republike Hrvatske započelo je vrijeme bitnih promjena u društvu i u svijetu u kojem živimo. Suvremeno je vrijeme obilježeno složenim procesima sekularizacije i globalizacije te uopće snalaženja u novim okolnostima demokracije. U tom smislu, među fundamentalno-teološkim priložima pronalazimo vrlo aktualne teme i pitanja. Riječ je o radovima koji obrađuju problem odnosa kršćanstva i demokracije,⁶ kršćanstva i sekularizacije,⁷ te kršćanstva i globalizacije.⁸

Iz fundamentalno-teološkog kuta susrećemo također zanimljiva kritička promišljanja o djelima pojedinih suvremenih mislioca. Tako susrećemo analize i predstavljanja misli Jean-LucMariona,⁹ Charlesa Taylora,¹⁰ Adolfa Harnacka,¹¹ Lava

⁴ Usp. A. K. WUCHERER-HULDENFELD, Današnjem čovjeku govoriti o Bogu. Nužnost povratka osnovnom iskustvu (preveo Slavko Platz), u: *Diacovensia* 2(1994.)1, str. 264.-274.; usp. Đ. HRANIĆ, Samoća – preduvjet susreta, u: *Diacovensia* 2(1994.)1, str. 294.-311.; usp. I. MACAN, Vjera kao ljudsko iskustvo: filozofsko-antropološki pristup, u: *Diacovensia* 21(2013.)2, str. 221.-235.; usp. D. VUKOVIĆ, Problem odnosa vjere i iskustva u teologiji W. Kaspera, u: *Diacovensia* 2(2013.)2, str. 309.-324.; usp. E. PUNDA, Teologija: privilegirano mjesto vjere, 21(2013.)2, u: *Diacovensia* str. 325.-340.

⁵ Usp. B. MURIĆ, Vjera danas tumačena logikom paradoksa, u: *Diacovensia* 20(2012.)3, str. 339.-363.; usp. E. PUNDA, Iskustvo vjere svete Terezije Avilske: središnje teme i neke poveznice s Neokatekumenskim putom, u: *Diacovensia* 21(2013.)1, str. 133.-155.; usp. I. BODROŽIĆ, Uloga čina vjere u Augustinovu obraćenju, u: *Diacovensia* 21(2013.)2, str. 267.-283.; usp. I. RAGUŽ, Neki vidovi teologije vjere Tome Akvinskoga, u: *Diacovensia* 21(2013.)2, str. 285.-307.

⁶ Usp. N. DOGAN, Kršćanin pred izazovom demokracije, u: *Diacovensia* 1(1993.)1, str. 11.-23.; usp. N. A. ANČIĆ, Ekleziologija u ozračju suvremene demokracije, u: *Diacovensia* 10(2002.)1, str. 71.-90.; usp. Z. ŠPEHAR, Prema kršćanskoj duhovnosti suvremenoga građanina-vjernika, u: *Diacovensia* 10(2002.)1, str. 115.-130.

⁷ Usp. N. DOGAN, Kršćanstvo na koncu dvadesetoga stoljeća, 8(2000.)1, str. 41.-68.; usp. J. JUKIĆ, Kršćanstvo i sekularizacija, u: *Diacovensia* 8(2000.)1, str. 69.-87.

⁸ Usp. J. JUHANT, Globalizacija, kršćanstvo i demokracija, u: *Diacovensia* 11(2003.)2, str. 223.-239.; usp. R. SCHREITER, Novo shvaćanje katoličanstva u jednom globaliziranom svijetu, u: *Diacovensia* 11(2003.)2, str. 241.-251.; usp. I. ŠOLA, Fenomen globalizacije: globalizacija i čovjek, u: *Diacovensia* 11(2003.)2, str. 343.-354.

⁹ Usp. I. RAGUŽ, Biti ljubljen ili ne biti ljubljen – to je pitanje. Jean-Luc Marion o sv. Augustinu, u: *Diacovensia* 16(2008.)1-2, str. 151.-171.

¹⁰ Usp. I. RAGUŽ, Vjernik i nevjernik pod »unakrsnim pritiskom«. Charles Taylor o sekularnom dobu, u: *Diacovensia* 15(2007.)2, str. 57.-70.

¹¹ Usp. I. RAGUŽ, Pravoslavlje, katolicizam i protestantizam. Osvrt na »Bit kršćanstva« Adolfa von Harnacka, u: *Diacovensia* 20(2012.)1, str. 133.-147.

Šestova¹² iz pera Ivica Raguža, kao i predstavljanje teološkoga opusa Karla Bartha¹³ i ekološke teologije Abrahama Joshue Heschela¹⁴ iz pera Željka Tanjića i Đurice Pardona.

4. Dogmatsko – ekleziološki prilozi

U časopisu, nadalje, susrećemo teološke priloge i članke koji obrađuju raznolike teme iz područja dogmatske teologije i ekleziologije.

4.1. DOGMATSKI PRILOZI

Među dogmatskim prilogima ističemo članke koji se bave temom identiteta prezbitera, odnosno pitanjem svećeništva, osobito pred izazovima suvremenoga svijeta. U tom smislu nalazimo priloge o teologiji svetoga reda,¹⁵ o identitetu i službi prezbitera¹⁶ te o svećeničkom zvanju i celibatu.¹⁷

Susrećemo također zanimljive priloge o Datiranom saboru u Sirmiumu, o kojem se promišlja iz patrističkoga¹⁸ i dogmatsko-teološkoga kuta.¹⁹ Među dogmatskim

¹² Usp. I. RAGUŽ, Filozofija i teologija u getsemanskoj noći. Lav Šestov o filozofiji Friedricha Nietzschea, u: *Diacovensia* 18(2010.)1, str. 111.-128.

¹³ Usp. Ž. TANJIĆ, Karl Barth – uvod u život i djelo, u: *Diacovensia* 15(2007.)2, str. 91.-100.

¹⁴ Usp. Ž. TANJIĆ, Đ. PARDON, Posvećivanje stvorenja u vremenu. Ekološka teologija Abrahama Joshue Heschela, u: *Diacovensia* 21(2013.)2, str. 353.-377.

¹⁵ Usp. I. ZIRDUM, Otajstvo Kristova svećeništva. Orisi za sustavnu teologiju svetoga reda, u: *Diacovensia* 7(1999.)1, str. 9.-21.

¹⁶ Usp. Đ. HRANIĆ, Identitet prezbitera i promicanje ostalih službi u Crkvi, u: *Diacovensia* 7(1999.)1, str. 63.-79.; usp. N. DOGAN, Prezbiterska služba i hijerarhijsko zajedništvo u mjesnoj Crkvi, u: *Diacovensia* 7(1999.)1, str. 107.-123.; usp. M. PARLOV, Odnos svećenika i biskupa. Teološko-pastoralni pogled, u: *Diacovensia* 18(2010.)2, str. 291.-312.

¹⁷ Usp. G. GRESHAKE, Svećeništvo u Crkvi danas, u: *Diacovensia* 17(2009.)2, str. 219.-231.; usp. E. SALMANN, Svećenik između zvanja i mistike, u: *Diacovensia* 18(2010.)2, str. 271.-278.; usp. I. RAGUŽ, O svećeničkom celibatu u krizama današnje Crkve, u: *Diacovensia* 18(2010.)2, str. 313.-328.

¹⁸ Usp. I. BODROŽIĆ, Hilarije iz Poitiersa i Datirana sinoda, u: *Diacovensia* 19(2011.)1, str. 29.-46.; usp. D. TUKARA, Homojusijanska teologija Bazilija iz Ankire, u: *Diacovensia* 19(2011.)1, str. 47.-62.

¹⁹ Dva su autora osobitu pozornost posvetila *Vjeroispovijesti Datiranoga sabora*, usp. T. BÖHM, Ranoarijanska teologija i »Datirana sinoda« u Sirmiumu, u: *Diacovensia* 19(2011.)1, str. 9.-17.; usp. C. MARKSCHIES, Urzacije i Valens i sirmijska formula vjere, u: *Diacovensia* 19(2011.)1, str. 19.-27. Druga dva teologa zastala su nad različitim vidovima trinitarne teologije 4. stoljeća i njezinom aktualnošću za današnju teologiju, usp. G. GRESHAKE: »Monarhijske« tendencije u današnjoj teologiji na pozadini rasprave nakon Niceje, u: *Diacovensia* 19(2011.)1, str. 75.-92.; usp. I. RAGUŽ, Markel iz Ankire, »Datirani sabor« i neki vidovi današnje trinitarne teologije, u: *Diacovensia* 19(2011.)1, str. 93.-114.

prilozima prisutni su i radovi iz kristologije,²⁰ teološke antropologije²¹ itrinitarne teologije,²² ponajprije naših đakovačkih teologa Ivana Zirduma, Đure Hranića i Ivice Raguža, ali i poznatih europskih teologa Gisberta Greshakea, Elmara Salmanna i drugih.

4.2. EKLEZIOLOŠKI PRILOZI

U novoj demokratskoj situaciji, unutar koje i *Diacovensia* počinje svoju povijest, otvara se mogućnost za Crkvu u Hrvatskoj da usvaja i uprisutnjuje ekleziologiju Drugoga vatikanskog sabora, koju možemo nazvati ekleziologijom zajedništva (*communio*). U tom vidu susrećemo ekleziološke priloge i teme, osobito pod prizmom zajedništva i suodgovornosti u Crkvi: radove o različitim službama u Crkvi, o ulozi i položaju vjernika laika, o njegovanju kulture dijaloga i zajedništva u Crkvi.²³ U ovim ekleziološkim priložima osobito se kao autori ističu Nikola Dogan i Đuro Hranić.

U *Diacovensiji*, osim fundamentalno teoloških i dogmatskih priloga/članaka, moguće je naći, osobito u zadnjim godištim, i vrlo vrijedne prikaze knjiga iz područja fundamentalne i dogmatske teologije, koji upućuju na relevantnu i aktualnu teološku literaturu.

5. Zaključak

Na koncu ovog kratkog prikaza, možemo reći da se *Diacovensia* od početka svojega izlaženja profilira kao znanstveno-teološki časopis koji želi biti zrcalo rada i zauzi-

²⁰ Usp. J. GALOT, Nove perspektive u kristologiji (preveo Ivan Zirdum), u: *Diacovensia* 7(1999.)1, str. 221.-233.; usp. I. ZIRDUM, Kritički osvrt na Kasperovu kristologiju, u: *Diacovensia* 12(2004.)2, str. 373.-391.

²¹ Usp. Đ. HRANIĆ, Čovjek – slika Božja. Teološka antropologija Ivana Pavla II., u: *Diacovensia* 1(1993.)1, str. 24.-44.

²² Usp. I. ZIRDUM, Antitrinitarno učenje u 16. stoljeću, u: *Diacovensia* 1(1993.)1, str. 62.-68.; usp. G. GRESHAKE, »Monarhijske« tendencije u današnjoj teologiji na pozadini rasprave nakon Niceje, u: *Diacovensia* 19(2011.)1, str. 75.-92.; usp. I. RAGUŽ, Markel iz Ankire, »Datirani sabor« i neki vidovi današnje trinitarne teologije, u: *Diacovensia* 19(2011.)1, str. 93.-114.

²³ Usp. Đ. HRANIĆ, Službe vjernika laika u crkvenoj zajednici: današnje ekleziološke perspektive, u: *Diacovensia* 9(2001.)1, str. 63.-80.; usp. N. DOGAN, Ekleziologija suodgovornosti. Biblijsko-dogmatski temelji, u: *Diacovensia* 12(2004.)1, str. 7.-33.; usp. I. ŠARČEVIĆ, Crkva – promicateljica kulture dijaloga i zajedništva, u: *Diacovensia* 21(2013.)1, str. 11.-27.; usp. Đ. HRANIĆ, Identitet prezbitera i promicanje ostalih službi u Crkvi, u: *Diacovensia* 7(1999.)1, str. 63.-79.; usp. N. DOGAN, Prezbiterska služba i hijerarhijsko zajedništvo u mjesnoj Crkvi, u: *Diacovensia* 7(1999.)1, str. 107.-123.; usp. M. PARLOV, Odnos svećenika i biskupa. Teološko-pastoralni pogled, u: *Diacovensia* 18(2010.)2, str. 291.-312.

manja akademskih djelatnika đakovačke teološke zajednice, ali i drugih suradnika s područja teoloških i srodnih znanosti,²⁴ kako stoji i u *Proslovu* prvoga broja. U tom smislu *Diacovensia* je tijekom ovih dvadeset godina ostala vjerna izvornoj misiji, budući da prilozi iz sustavne teologije čine jednu od središnjih okosnica časopisa.

Teme priloga iz fundamentalne i dogmatske teologije vrlo su aktualne i odgovaraju na znakove vremena, bilo da je riječ o kritičkom približavanju misli i djela suvremenih teologa i filozofa, bilo da je riječ o teološkoj refleksiji s obzirom na suvremene fenomene u kojima se nalaze Crkva i kršćanstvo.

Uz aktualnost, prilozi iz sustavne teologije također odišu znanstvenom ozbiljnošću i kvalitetom, pisani u skladu sa znanstvenom metodologijom te potkrijepljeni relevantnom domaćom i stranom znanstvenom literaturom.

Razmišljajući o mogućim perspektivama u budućnosti, čini nam se važnom tema dijaloga i susreta. Živimo, naime, u vremenu globalizacije i migracija, u svijetu susretanja s drugim, različitim, stranim i drugačijim. A u ozračju pluralnosti i međukulturalnosti dijalog nije tek opcija, on je nužnost. Smatramo, dakle, da bi *Diacovensia* mogla dati svoj doprinos Crkvi i društvu u budućnosti sustavnijim promišljanjem mogućnosti međukulturalnoga, međureligijskoga, a osobito ekumenskoga dijaloga, kao i otvorenosti za suradnike iz područja drugih religija, odnosno drugih kršćanskih zajednica.

²⁴ Usp. Proslov, u: *Diacovensia* 1(1993.)1, str. 7.